

Nokre stader er teksten litt unøyaktig, til dømes under omtalen av tilsynet sine rådgjevingsoppgåver (s.19). Der kunne det dessutan vore vist til forarbeida til endringane i tilsynsloven som kom før siste handa blei lagt på teksten i denne boka. Vidare stussar eg litt på utsegna om at eit avvik frå ei norm må vere av ein viss storleik for å vere uforsvarleg (s. 66). Eit avvik frå forsvarlegnorma må vel vere uforsvarleg, utan at det dermed er sagt at det i seg sjølv er grunn nok for tilsynet til å reagere. Eg stussar òg litt på den bastante utsegna om at sjukehusprestar fell inn under helsepersonellova (s. 31). Dette vil til dømes innebære at presten har journalføringsplikt. Det kan nok vere slik dersom presten gjev helsehjelp, men slett ikkje når han utfører oppgåver som det typisk ligg til ein prest å gjere, irekna sjelesorg.

Trykktetknisk er boka kjedeleg og lite påkosta, men slik må det kanskje også vere med ei bok som garantert vil måtte kome i mest årlege nytutgåver for å vere aktuell.

Som lærebok i grunnutdanninga av helsepersonell meiner eg at boka er grei, trass i merknadene mine.

Geir Sverre Braut
Helsetilsynet
Oslo

En magisk reise i rus og litteratur

Boon M

The road of excess

A history of writers on drugs. 339 s, ill. London: Harvard University Press, 2003. GBP 19,95
ISBN 0-674-00914-2

Visste du at Alan Ginsburg måtte stanses fra å løpe naken rundt i Bostons gater etter å ha tatt LSD? Han hadde fått det for seg at han var Gud og ville spre budskapet om fred og kjærlighet. Visste du at Goethe prøvde hasj

sammen med Schiller for å utforske virkningen på vitenskap og litteratur, men fant ut at studentene skrev dårlige dikt i cannabis? Visste du at eter ble brukt av flere leger mot frigiditet på 1890-tallet? Det skulle angivelig ha en effekt mot ufrivillig barnløshet, men hadde som bivirkning nymfomani!

På bakgrunn av sitt doktorgradsarbeid har Marcus Boon skrevet en meget lærd og omfattende bok om narkotikaens og rusens plass i litteraturhistorien. Boken er spekket med informasjon og digresjoner og baserer seg på en meget omfattende lesing, som Boon turnerer med sikker oversikt og overraskende betraktninger.

De er der alle sammen: Balzac, Huxley, Proust, Wilde, Ginsberg, Bowles, Burroughs, Kerouac. Mange har erfaringer med rus, og noen har beskrevet hvordan dette var. Vi får et innblikk i hvordan rusen har innvirket på tilblivelsen av stor kunst. Og vi får et innblikk i rusens verden. Rusens verden er subjektiv, privat og preget av introspeksjon.

Bokens kanskje største styrke er at den ikke faller i noen av de tradisjonelle grøtene; moralistens som bare fordømmer og liberalistens som idealiserer. Boon turnerer dette vel, og gir oss et innblikk i fenomenet rus slik det har oppstått i historien og slik det har innvirket på litteraturen og litteraturen har innvirket på det.

I fem tettekrevne kapitler tar han oss gjennom temaer som opiat, anestesimidler, sentralstimulerende midler, cannabis og psykedeliske stoffer. Her er mye informasjon, og innimellom blir detaljrikdommen om marginale fenomener for stor. Leseren får tungt for å holde tråden. Man kan undres på hvordan forfatteren selv har orket å tråle gjennom all denne annenrangs litteraturen.

Boken kan imidlertid anbefales som en god oversikt som vil gi rusforskeren og klinikerens bredere perspektiver på sitt arbeid og litteraturviteren større forståelse for konteksten. Eller den kan være en kilde til atspredelse for de mange som ønsker å forstå en kanskje mørk, men sentral del av vår kultur.

Jørgen G. Bramness
Nasjonalt folkehelseinstitutt

En gammel dansk legebok

Bartscher HC, red

En liden bog om allehånde sygdomme

224 s. Højbjerg: Wormianum, 2002.
Pris DKK 194
ISBN 87-89531-03-5

Det er ingen hemmelighet at de paramedisinske disipliner har fått en høykonjunktur i vår tid. Homøopati og helsekost er blitt «big business». Samtidig er det pussig å se den tilsvarende stigende interessen for folke-medisin, som på sin måte er opphavet til dagens urtemedisin. Folk vil gjerne vite mer om bakgrunnen for den kuren de tar.

Den omtalte bok ble i originalutgave utgitt av bartschjærer (barberer) Hans Christensen i den sønderjydske byen Ribe i 1596, og ble ifølge den lange tittel skrevet «til menigmanns beste». På den tid fungerte barbererne som kirurger og tok seg av både skader og «utvortes» sykdommer, mens «innvortes» lidelser var gjerne forbeholdt de universitetsutdannede legene.

Boken har opprinnelig vært inndelt i kapitler om sykdommer generelt. Ifølge originalens forfatter er de påført menneskene på grunn av forfedrenes synder. Her er også avsnitt om diettråd, om forskjellige

helsebringende «vann», og endelig om urtekurer av ymse slag. Nyutgaven er heldigvis holdt på et mer moderne dansk språk, og har en rekke kommentarer og forklaringer til vanskelige ord og begreper, i tillegg til en liste over de plantene som er nevnt i teksten. Et navnerregister og et stikkordregister hører naturlig nok også med.

Etter min mening er nyutgaven forsynt med et altfor snaut innledende kapittel, som litt misvisende forklarer synet på sykdom på den tiden.

Noe informasjon om et så vidt vanskelig stoff anser jeg som høyst nødvendig og berettiget for den ikke-spesialiserte leser, da man i dag ikke uten videre forstår datidens karakteristikk av sykdommene som «varme», «kalde», «tørre» og «fuktige», i relasjon til kroppens fire kardinalvæsker; blod, slim, sort og gul galle.

Det er feil når utgiveren, som er overlege ved Rigshospitalet i København, sier at «kalde» organer hadde et underskudd av kroppsvæske. Karakteristikken må i stedet sees i relasjon til den enkelte kroppsvæskes egenskap.

Vi skjønner da bedre at f.eks. hjernen ble ansett som kald, når den ble betraktet som en slags slimproduserende kjertel, uten at det hadde noe med et eventuelt underskudd å gjøre.

Underlig nok var dette opphavet til et terapeutisk system som vi i dag vanskelig forstår, men hvor sykdom ble ansett som ubalanse mellom kardinalvæskene og hvor legens målsetting var å gjenskape denne balansen. Dette forklarer bl.a. fortidens overdrevne bruk av klyster og brekkmidler. Det er synd at dette ikke forklares bedre i boken.

I stedet får den skolerte leser glede seg over originalens tekst – samt at vi ikke lever i det 16. århundre.

Per Holck
Anatomisk institutt
Universitetet i Oslo

Klassikar i ny utgåve

Andenæs K, Molven O, Rasmussen Ø, Sandberg K, Warberg L

Sosialrett

470 s. Oslo: Universitetsforlaget, 2003.
Pris NOK 498
ISBN 82-15-00387-7

Dette er sjette utgåva av eit klassisk verk innanfor sosial- og helseretten i Noreg. Boka er i første rekkje rekna på studentar på høgskulenivå innanfor helse- og sosialfaga, men målgruppa omfattar også yrkesutøvarar innanfor tenesteyting og forvaltning.

Teksten er sett saman av seks frittstående kapittel skrive av fem forfattarar; alle juristar med godt kjennskap til aktuelle delar av det juridiske fagfeltet. Det er difor

sjølvsagt lite å pirke på ved kvart kapittel. Men i og med at det ikkje har vore ein samlande redaktør for teksten, er det ikkje til å kome forbi at framstillinga i dei ulike kapitla er noko ujamn, både i form og innhald. Boka får difor eit visst kompendiepreg over seg. Kapitla er noko ulikt oppdaterte med omsyn til lovendringar frå 2003. Nokre overlappingar er det også mellom kapitla, men det er slett ikkje plagsamt.

Forvaltnings- og sosialretten er grundig omtala. Helseretten er noko meir summarisk framstilt, men gjev ei oversikt grei nok som innføring. Personleg saknar eg noko meir utfyllande om konkrete vurderingar av rett til nødvendig helsehjelp, kravet om fagleg forsvarleg tenesteyting og innhaldet i det miljøretta helsevernet. Alt dette er daglege debatttema i den kommunale sosial- og helseforvaltninga.

Boka kjem ikkje inn på trygderettslege spørsmål. Det er kanskje ei nødvendig avgrensing, men eg hadde nok ønskt at grenseflatene mellom tenesteretten og trygderetten hadde kome fram på fleire stader.

Styrken med denne boka er at ho set sosial- og helseretten inn i eit større rettsperspektiv. Dette relativt nye rettsområdet får difor ei trygg forankring i ein norsk rettsdogmatisk tradisjon og framstår som noko meir enn ei samling med instrumentelle reglar for løysing av konkrete problem i ein praktisk kvardag. Dette blir då også boka si svake side. Ho vil truleg bli opplevd som lite matnyttig som oppslagsbok for ein kliniker som treng kjappe svar på konkrete problem. Teksten eignar seg for den som ønskjer å øve seg i å tenkje forvaltningsrettsleg forsvarleg. Såleis trur eg at det vil vere saksbehandlarar i tenesteytande verksemdar som vil ha størst utbytte av boka. Dei kan gå til denne teksten i trygg visse om at dei får ei innføring i juridisk tenking som held seg både i møte med klageinstansar, Sivilombodsmannen og retten.

Geir Sverre Braut
Helsetilsynet

Oversiktsbok om cancer pancreatis

Evans DB, Pisters PWT, Abruzzese JL, *red*
Pancreatic cancer
423 s, tab, fig. Heidelberg: Springer, 2002.
Pris EUR 169
ISBN 0-387-95185-7

Boken *Pancreatic cancer* er en del av en serie med bøker som omhandler solide tumorer. Boken er delt inn i fem deler. Første delen omhandler molekylærbiologiske forandringer knyttet til utvikling og progresjon av cancer pancreatis. Boken gir et veldig oversiktlig sammendrag av litteraturen som finnes på dette feltet. Et eget kapittel omhandler molekylærbiologiske markører brukt i diagnostikk av cancer

pancreatis. Forfatterne gir en god oversikt og teoretisk bakgrunn for bruk av slike markører, men konkluderer med at på nåværende tidspunkt er det relativt få markører som kan brukes i klinisk diagnostikk, men at det finnes et potensial for det som må utvikles.

De neste to delene omhandler diagnostikk og behandling av cancer pancreatis. Her diskuteres fordeler og ulemper ved de forskjellige metodene innen diagnostikk, og hvert kapittel har et sammendrag som kort beskriver hvor nyttig de ulike metodene er. De kirurgiske behandlingsmetodene gjennomgås, og resultater når det gjelder overlevelse ved de forskjellige kirurgiske teknikkene er også diskutert. I tillegg til kirurgisk behandling er den palliative behandlingen utfyllende beskrevet. Spesielt er det lagt vekt på avlastende behandling i form av stentbehandling. Selv om det gis en bra oversikt over de kirurgiske teknikkene, er ikke alle detaljer angående de kirurgiske metodene med. Til gjengjeld er diskusjonen rundt gevinst av de forskjellige kirurgiske teknikkene når det gjelder livskvalitet og livsforlengelse bra.

Vi får en presentasjon av den adjuvante terapien, både pre- og postoperativt, samt muligheter for immunoterapi og genterapi rettet mot forskjellige reguleringsdefekter ved cancer pancreatis.

Denne boken gir en god oversikt over de onkologiske og molekylærbiologiske forhold og utfordringer knyttet til håndtering av pasienter med cancer pancreatis. Referanselisten er imponerende god og ajourført. Alle som jobber med pasienter med cancer pancreatis har gleden av ha boken tilgjengelig.

Ida R.K. Bukholm
Kirurgisk avdeling
Akershus universitetssykehus

Markedets makt

Lian OS
Når helse blir en vare
Medikalisering og markedsorientering i helsetjenesten. 235 s, tab, ill. Kristiansand: Høyskoleforlaget, 2003. Pris NOK 298
ISBN 82-7634-344-9

«Det enkelte menneske er svagt og sårbart. Menneskebarnet kræver en pleje, hvis varighed og omfang næppe finder sin lige blant andre levende væsner. Som gamle og svage beror vor overlevelse på hjælp og omsorg fra medmennesker. Men selv mellem disse to yderpoler er vi til stadighed truet af sygdom og lidelse. (...) Forholdet mellem det kliniske kollektiv og de sårbare grupper udgør et af de vigtigste forhold mellem mennesker i det moderne samfund. Det er af største praktiske betydning at

kunne redegøre for dette forhold og de mange problemer i tilknytning til det.» (1)

To store reformer innenfor helsesektoren er på plass: Sykehusene er blitt helseforetak, og primærlegene er blitt (med noen bakstreverske unntak) private fastleger. Begge reformer innebærer en dreining fra en samfunnsøkonomisk til en bedriftsøkonomisk tankegang. Samtidig fokuseres det fra myndighetenes side på økte pasientrettigheter og bedre tilgjengelighet, for eksempel fritt sykehusvalg. På den måten regner man med at markedet vil synliggjøre behovene og styre ressursene dit de trengs mest.

Helse som vare er fascinerende, idet behovet for helsetjenester synes ubegrenset. Vår iboende skrøpeligheit kombinert med angsten for å dø (for ikke å si vissheten om vår forestående død) er en sikker kassasuksess. Teknologiske og vitenskapelige fremskritt – men kanskje enda mer forventningen om dem – gir helsemarkedet en eventyrlig dimensjon med paralleller til det såkalte dot.com-markedet. Forebyggende undersøkelser og behandling av fremtidig sykdom hos friske «risikanter» er blitt storindustri: «Betal i dag og se hva som skjer.»

Bokens tema gir seg selv. Olaug Lian redegjør for sin akademiske posisjon i et eget innledende kapittel. Leger har en tendens til intellektuell arroganse som er ganske underlig, idet vi som akademisk profesjon snarere utmerker oss ved vår intellektuelle latskap og ignorans. Innføringskapitlet, *Den sosiologiske tenkemåte*, er derfor i seg selv en grunn – særlig for leger – til å skaffe seg boken.

Lian tar for seg medikalisering, prioriteringer i helsevesenet, nyere norsk helsepolitikk og de store reformene samt en gjennomgang av erfaringer fra land det er naturlig å sammenlikne seg med (Storbritannia, New Zealand og USA). *Når helse blir en vare* er en bok stappfull av nyttige fakta, tall og navn. (Man må bare finne seg i samfunnsviternes irriterende vane med å sette kildehenvisningene inn i selve teksten, slik at man til dels må lese i spissrotgang mellom parentesene.) Jeg lærte mye, samtidig som boken er lett tilgjengelig og befriende lite pompøs. Lians analyser og evne til å synliggjøre konsekvenser er skarpe og velegnet som grunnlag for å tenke selv. Forfatteren gjemmer seg ikke bak fakta og tall, men fremstår tydelig med egne standpunkter samtidig som hun sørger for at dokumentasjon og motforestillinger balanser det personlige engasjementet. Vi tviler aldri på hennes etterrettelighet og integritet.

Boken anbefales varmt til alle slags leger, beslutningstakere innen helse og til den opplyste allmennhet – syk eller frisk.

Elisabeth Swensen
Seljord

Litteratur

1. Jensen UJ. Sygdomsbegreber i praksis. København: Munksgaard, 1983.